

Handläggare
David Forsström
Koncernstab
Telefon 0910-77 25 19

kn.remissvar@regeringskansliet.se
kn.e.remissvar@regeringskansliet.se
Klimat- och näringslivsdepartementet
Diareienr: KN2025/01039

Remissvar på SOU 2025:47, Spänning i tillvaron

Skellefteå Kraft möjliggör samhällets elektrifiering och framtida infrastrukturlösningar genom innovation, forskning och investeringar i förnybar energi. Vi är en av Sveriges största kraftproducenter med produktion av vind- och vattenkraft, värme och bioenergi. Vi är också en av Sveriges fem regionnäsägare, med ansvar för över 12 000 km av Sveriges elnät.

Inledning

Den svenska elmarknaden är under stor förändring. Efter att efterfrågan legat stilla under decennier så väntas efterfrågan öka framöver. Hur snabbt är just nu oklart, industrialiseringen har fått ett hack i kurvan. Volatilitet, både i konsumtion och produktion, kommer fortsätta att öka. Nya balans- och stödtjänster kommer växa fram i takt med att ny teknik möjliggör nya lösningar på elsystemets utmaningar. System och reglering måste anpassas efter denna nya värld som växer fram. Därför var initiativet till elmarknadsutredning rätt och riktigt och dess slutsatser viktiga. De leder till en levande diskussion och debatt om vilken riktning Sverige som land ska gå. Vi noterar att utredaren också pekat på att det kommer behövas ytterligare åtgärder och utredningar för att möta den förändrade elmarknadens funktionssätt. Det tycker vi är bra.

I framväxten av ny produktion har frågan om riktade stöd till vissa energislag blivit en lösning som regeringen har valt. Detta är en fråga som utredaren också tittat på. Vi avfärdar inte behovet av stöd för att stödja ny storskalig produktion, det kan behövas för att möta den framtida efterfrågan samtidigt som elpriserna är låga. Det tar lång tid att bygga ny kraft och Staten kan behöva stimulera utbyggnad i närtid för att möta en framtida efterfrågan. Men med subventioner följer också risker för marknadens sätt att fungera. En tydlig risk är att vi hamnar i ett läge där marknaden påverkats så pass att ny elproduktion inte kan komma på plats utan ytterligare subventioner och stöd, något som riskerar undergräva elmarknaden i stort. Vi oroas också av den tekniskspecifika inriktningen i regeringens förda politik.

Vi skulle vilja se en energipolitik som bygger på teknikneutrala åtgärder för all fossilfri elproduktion. Med det sagt, även om CfD-lösningen skulle breddas till fler energislag än idag, till exempel havsbaserad vindkraft, så löser det inte alla behoven. Vattenkraften är inte lämpad för en CfD-marknad då vi är övertygade om att vattenkraften bäst

bidrar om den går från baskraftsproduktion till att bli ännu mer reglerbar. Men då krävs det ett annat stöd än CfD. De snabbaste vägarna för att få fram mer el för att möta en växande efterfrågan är genom landbaserad vindkraft och solkraft. Dessa energislag tillsammans med vattenkraften skulle kräva väsentligt mindre kostnader för samhället i jämförelse med kärnkraft och havsbaserad vindkraft som kräver mycket omfattande subventioner. Det perspektivet finns tyvärr inte med i utredningen.

Som medlem i Energiföretagen och Svensk Vindenergi har vi deltagit i dessa organisationers arbete med remissvaren. Men vi vill med detta remissvar särskilt lyfta fram några punkter i utredningen.

Kapitel 4

Regering och riksdag har fastställt ett planeringsmål om 300 TWh till 2045. Det nuvarande planeringsmålet är högst osäkert, givet den oklara industriella utvecklingen. Målet sattes när investeringar i den gröna omställningen var mycket omfattande men de senaste åren har tydligheten kring vissa klimatpolitiska mål minskat och effekterna av inflation och ökad osäkerhet i världen har lett till att många investeringar skjuts på framtiden eller till och med stoppats. Målet kan därför komma behöva revideras. Men oavsett vilken nivå av elbehov Sverige når 2045 står det dock klart att Sverige skulle gynnas av mer elproduktion i framtiden än idag. Vi vill belysa att det är viktigt att stegvis närma oss planeringsmålet och att jobba med kontrollstationer på vägen. Detta så att möjligheter ges att justera de stöd som politiken väljer att jobba med så att de inte äventyrar marknadens sätt att fungera.

Sverige har idag sammantaget väsentligt lägre elpriser än de flesta jämförbara länder. Utmaningen är att el framöver inte kommer kunna byggas ut till den låga kostnadsnivå som större företag och nya industrier förväntar sig givet den lågkostnadsmiljö som råder idag.

Synpunkter på elhandeln

Enligt utredningen är en välfungerande bilateral handel beroende av en välfungerande börshandel, som i sin tur bygger på god likviditet.

- Vi delar utredningens bedömning att ökad likviditet på den finansiella marknaden och bättre clearing av bilaterala affärer är avgörande.
- En transparent och likvid elmarknad är grunden för att sätta korrekta priser på långsiktiga avtal (PPA) för både förbrukare och producenter.
- EPAD-auktionerna är centrala för att skapa likviditet. Erfarenheter från Norge (Statnett) visar att modellen fungerar. Skellefteå Kraft anser därför att Svenska Kraftnätets EPAD-auktioner bör göras permanenta för att säkerställa långsiktighet och förtroende.

Vi konstaterar samtidigt att:

- EMIR- och REMIT-krav bidragit till att mindre aktörer dragit ner på sin handel.

- Den främsta orsaken till minskad börshandel är dock höga säkerhetskrav, samt att bankgarantier inte längre kan användas som säkerhet. Detta har lett till att många mindre energibolag i Sverige och Norge lämnat handeln.
- Återinförande av bankgarantier eller liknande verktyg är nödvändigt för att öka volymen av clearade kontrakt.

Bedömning av föreslagna riskhanteringsåtgärder

Utredningen presenterar flera tänkbara verktyg för riskhantering och riskdelning:

Statliga elinköp och kreditgarantier

- Kan reducera risker och öka transparensen kring PPA-avtal. Skellefteå Kraft ser detta som positivt.

Statligt ägande/deläggande

- Vi anser att det redan finns tillräckligt statligt ägande genom Vattenfall. Det behöver inte utökas.

Infrastrukturinvesteringar

- Kan underlätta utbyggnad av exempelvis havsbaserad vindkraft.
- Viktigt att sådana satsningar blir teknikneutrala och inte enbart gynnar en viss produktionsform. Men Staten har en viktig roll i att öka på och snabba upp utbyggnad för framtida behov och minskade kapacitetsproblem.

Investeringsstöd eller lånegarantier

- Reducerar prisrisk och ökar investeringsviljan i ny kraftproduktion. Men det är viktigt att dessa är teknikneutrala och inte knyts till specifika kraftslag. Potential för teknisk utveckling är svår att förutspå – genom att binda sig till specifika lösningar minskar sannolikheten att man fattar rätt beslut.

Skattelättnader och driftstöd

- Kan öka attraktiviteten för investeringar i elproduktion. Även dessa bör vara teknikneutrala.

Kapacitetsmekanismer och systemtjänster

- Ger elproducenter ersättning inte bara för energi, utan även för kapacitet och flexibilitet.
- Skellefteå Kraft anser att stödsystem bör utformas så att flexibel styrbar produktion (gasturbiner, kraftvärme, vattenkraft) och flexibel elanvändning premieras. Det bidrar till systemstabilitet och borde belönas.

Dubbelriktade differenskontrakt (CfD)

- Skellefteå Kraft är i grunden kritiskt till CfD då de riskerar att slå ut den marknadsbaserade prismekanismen. Om delar av elproduktionen kan dra nytta av planerbara kWh-priser men andra delar av produktionen

inte får samma förutsättningar snedvrids konkurrensen och redan etablerad kraftproduktion kan riskeras att slås ut då deras konkurrenskraft minskar kraftigt.

- Risk finns att CfD leder till investeringar i stora, icke-flexibla produktionsenheter som inte möter behovet av flexibilitet i framtida elsystem. Då efterfrågan på el inte är konstant så kommer det även i ett elsystem med väsentligt mer konstant produktion ändå behövas reglerbar kraft som möter variation i produktion och konsumtion. Annars riskerar vi bygga ett både dyrt och otympligt elsystem.
- Det finns också risk för energiöverskott i vissa perioder och effektunderskott i andra perioder med CfD:er, vilket kan slå ut annan produktion vid låga spotpriser under längre perioder. Effekten av detta riskerar bli en minskad flexibilitet i elsystemet snarare än en ökad.
- I den mån CfD:er, trots de allvarliga riskerna vi ser, ändå införs är det ett viktigt att regering och riksdag tillser att de är så teknikneutrala som möjligt. Det är viktigt att stegvis närma oss planeringsmålet och att jobba med kontrollstationer på vägen. Detta så att möjligheter ges att justera de stöd som politiken väljer att jobba med så att de inte äventyrar marknadens sätt att fungera

Övergripande

Skellefteå Kraft välkomnar åtgärder som:

- Stärker marknadslikviditeten (permanenta EPAD-auktioner, återinförande av bankgarantier).
- Reducerar risk och ökar investeringsvilja (statliga kreditgarantier, investeringsstöd, skattelättnader).
- Främjar flexibilitet och snarare än enbart storskalig baskraft.

För att elmarknaden ska fungera långsiktigt krävs att riskdelningen sker på ett sätt som:

- Är teknikneutralt.
- Ökar förtroendet för handel och investeringar.
- Stimulerar både ny produktion och flexibilitet i användningen.
- Ger förutsättningar för rättvisa och transparenta priser.

Kapitel 6

Frekvensreglering med hjälp av aktiv effekt

Handeln med stödtjänster fungerar i stora drag väldigt bra. Detta trots stora förändringar de senaste åren, förändringar som initialt driver kostnad men där

marknaden möter upp och jämnar ut prisnivån över tid. Ett gott betyg för att marknadskrafterna fungerar väl givet att de får tid att verka.

Det behövs signaler och incitament som speglar det fysiska nätets begränsningar och övergripande systemkrav och andra tekniska förmågor för säker drift. Utredningen föreslår bland annat ersättning för rotationsenergi, marknadsinformation i realtid, minskad budstorlek och att Svenska Kraftnät bör skapa möjlighet för nya aktörer att förkvalificera sig till aFRR.

Utredningen föreslår att det bör utgå ersättning för rotationsenergi under perioder då det bedöms finnas behov av FFR. Skellefteå Kraft tillstyrker förslaget. Utformningen av regelverken kring detta bör vara teknikneutral och fokusera på den tekniska nyttan med rotationsenergi; det bör inte användas för att premiera specifika kraftslag. Den aktör som står för den tekniska nyttan bör också uppbära ersättningen.

Publicering av marknadsinformation i realtid är ett rimligt krav, men åtgärden får inte forceras fram på bekostnad av kvalitet. Det är viktigt att information som publiceras är korrekt då aktörer sannolikt också reagerar på den. Detta gäller även aktörer som inte är delaktiga på marknaden, vilket kan få oönskade effekter.

Rörande frågan om att skapa möjligheter för nya aktörer att förkvalificera sig till aFRR menar vi att arbetssätten när detta görs är av stor betydelse. DSO behöver ges möjlighet att analysera konsekvenser av hur nya aktörer avser agera för att säkerställa nätets funktion. Det är inte säkert att nätet klarar av t.ex ett tillslag av en elpanna vid varje givet tillfälle beroende på driftläggning eller eventuella driftstörningar. Samråd behöver ske inför förkvalificering.

Flexibilitet för att hantera kapacitetsbrist

Värdet av flexibilitet och planerbarhet för att hantera kapacitetsbrist behöver tydliggöras. Värdet av flexibilitet är subjektivt utifrån perspektiv då förutsättningarna skiljer sig mellan den nationella, regionala och lokala nivån. För att detta ska fungera behöver regelverk komma på plats för att säkerställa likvärdiga förutsättningar för alla aktörer samt för att hantera motstående behov mellan olika nätnivåer ex transmissionsnät och regionnät.

Utredaren föreslår att flexibilitet ska stimuleras. Detta genom att bland annat nya avtal och nätavgifter. Förslagen utgår från att nätägaren tar en aktivare roll. För att verkligen stimulera flexibilitet behöver nätavgifterna bli dynamiska, där det speglar de lokala överföringsmöjligheterna vid den givna tidpunkten.

En farhåga med ökad komplexitet genom flexibilitetslösningar på flera spänningsnivåer samt dynamiska nätavgifter är det risk är att det leder till ett ifrågasättande av legitimiteten i prissättningen även om den är tekniskt korrekt. Det är helt enkelt svårt för enskilda konsumenter, även tekniskt intresserade att följa och förstå hur prissättningen slår när komplexiteten ökar. Frågan bör utredas vidare med frågan om förståelse och legitimitet gentemot kunderna i fokus.

Villkorade avtal

Utredaren framför förslag kring villkorade avtal. Här menar vi att Ei bör få utreda avgifsstruktur för villkorade avtal samt hur eventuell överföring kan ske mellan

nätnivåer. Det finns skäl att tillåta permanenta villkorade avtal, dessa leder oftast till lägre avgift.

Utvecklad kravställning på anslutande parter

Utredningen framhåller vikten av att den systemansvariga tillämpar en balanserad kravställning som i möjligaste mån går i takt med den tekniska utvecklingen och med de krav som ställs i våra grannländer, med beaktande av det nationella elsystemets särdrag.

Skellefteå Kraft instämmer i resonemanget. Det är viktigt att de nationella kraven inte avviker från krav som de andra nordiska eller europeiska länderna ställer. Det har mellan branschen och systemansvariga varit många dialoger kring dessa frågor olika samverkansforum där branschen belyser konsekvenser av hårt tolkade nationella krav. Sådana nationella krav riskerar innebära fördyringar för att efterleva och verifiera alternativt att investeringar sker utanför Sverige. Ej harmoniserade krav leder till fördyringar och i förlängningen till dyrare elpriser och minskad konkurrenskraft. En harmonisering av regelverk behövs såväl som noggranna konsekvensanalyser i nära dialog med branschen innan nya regelverk införs.

Marknadsbaserad anskaffning

Utredningen konstaterar att det finns utrymme att utveckla incitamenten för de systemansvariga att upphandla tjänster som kan leda till en effektivare användning av det befintliga elnätet.

Skellefteå Kraft ser positivt utredningens förslag kring detta. I synnerhet om detta sker i syfte att öka transportkapaciteten genom att kraftigt öka nyttjandegraden i befintligt nät genom att den systemansvariga ingår avtal med en flexibilitetsleverantör i stället för att reservera transportkapacitet. Detta skulle ha potential frigöra mer av den instängda kraft som finns i norr, jämnar ut priser mellan elområdena och tillgodogöra mer effekt till bristområden.

Nätnyttoersättning

Utredningen menar att det finns risk att kunder kan belönas dubbelt genom nätnyttoersättningen såväl som genom tarifferna och föreslår att utveckla nätnyttoersättningen.

Här är vi inte eniga med utredningen. Vår uppfattning är att nätnyttoersättningen idag speglar de nyttor som inmatning till elnätet ger. En inmatning till nätet minskar behovet av uttag från överliggande nät och därigenom minskar kostnader från överliggande nät. Att avskaffa nätnyttoersättningen utan en konsekvensanalys är en drastisk åtgärd. Möjligtvis kan en översyn och harmonisering kring hur nyttan värderas och fastställs genomföras. Idag är inte tarifferna utformade på sådant sätt att fullständig kostnadsriktighet finns för de nyttor som levereras. Därför delar vi inte utredningens bild kring kopplingen till tarifferna.

Lokaliseringssignaler i nätavgifter

Utredningen har en uttalad uppfattning om elnätsavgifternas utformning och betydelsen av detta för ett effektivt utnyttjande av elnätet. Detta utifrån den föreskrift om hur nätavgifterna ska utformas som tagits fram och som ska tillämpas senast 1 januari 2027. Skellefteå Kraft förstår utmaningen i att hitta ett system som ska ge elnätsföretagen intäkter som täcker deras effektiva kostnader för drift av och investeringar i elnätet, samtidigt som tarifferna ska ge nätkunderna skäliga priser, det ska leda till incitament att använda nätet effektivt, dessutom ska det klarar att möta behovet av en kraftig ökning av konsumtion och produktion de närmast 20-30 åren

Utredaren är bland annat positiv till att införa lokaliseringssignaler. Vi ställer oss frågande till i viken mån detta faktiskt får en styrande effekt, samt hur detta kan motiveras ur ett rättviseperspektiv med de geografisk skilda förutsättningar vi har i Sverige.

Var elproduktion sker, antingen som nyetablering eller genom befintliga anläggningar styrs idag av andra faktorer än en geografisk differentierad tariff. Det är pris på marknaden, tillgång till mark, vindlägen, älvars placering, fallhöjd, lokalt motstånd, demografi mm som styr var man etablerar och kvarstår med sin produktion. Ytterligare geografiska lokaliseringssignaler i nätavgifter utöver de redan befintliga differentierade förlustkoefficienterna i energiavgifterna skulle innebära att man avser lägga på en geografisk "straffavgift" på produktion i norra Sverige. Prissignaler är i princip alltid bra men det är viktigt att konstruera dem så att de faktiskt styr beteenden. I detta fall kommer en geografiskt differentierad tariff på produktion endast leda till ökande merkostnader för befintlig produktion och – bedömer vi – få en liten påverkan på planeringen av ny tillkommande produktion. Det riskerar att bli en ny "Norrlandsskatt" – en skatt på långa avstånd i norra Sverige.

Ekonomiska incitament för reaktiv effekt

Svenska kraftnäts pågående arbete med att utveckla en ekonomisk ersättningsmodell för reglerbar reaktiv effekt är en positiv och viktig åtgärd. En sådan modell förväntas bidra till att det reaktiva effekt-utbytet i anslutningspunkten i större utsträckning prissätts i linje med den systemnytta den kan generera, vilket kan stärka aktörernas incitament att tillhandahålla denna tjänst.

Det är viktigt att både nätföretag och producenter ges incitament att bidra till att hantera reaktiv effekt. Vi ställer oss generellt positiva till att införa ekonomiska incitament. Det finns förmågor i dagens kraftsystem som på ett effektivt sätt kan nyttjas och skapa den systemnytta som efterfrågas. För att kunna bibehålla och vidareutveckla den förmågan och skapa den systemnytta är det av vikt att ekonomisk ersättning erbjuds som motsvarar den systemnytta som skapas.

Ö-drift och dödnätsstart

Vi stödjer utredningens förslag och anser att man bör se över och stärka regelverk, ansvarsfördelning och ersättningsmodeller kopplat till ö-drift, dödstart och återuppbyggnad av elsystemet. Hur en sådan ersättningsmodell ska finansieras bör särskilt utredas.

Genom att ge incitament och tydliggöra roller kan vi möjliggöra att befintliga anläggningar bibehåller dessa förmågor alternativt skaffar sig dessa, vilket vore en samhällsekonomisk effektiv lösning för de väl behövda förmågorna. Ö-drift och dödnätsstarts förmågor betydelse ökar nu i det omvärldsläge vi befinner oss i samtidigt som dess förmågor kan nyttjas i den förnyelse och utbyggnad av vårt elnät för att klara av omställningen som vi nu står inför.

Kapitel 8

Skellefteå Kraft ställer sig bakom utredarens förslag om att anvisningsavtalen ska avskaffas och att en modell likt den Finland använder sig av införs. Skellefteå Kraft är positiva till modellen "inget avtal, ingen el". För att det ska fungera bra skulle en central datahubb underlätta snabb och säker kommunikation.

Det finns både för och nackdelar med denna modell. Det positiva är att kunden gör ett aktivt val och därmed får ett konkurrenskraft pris från den leverantör man själv föredrar. Det negativa är att bostaden kan bli strömlös och om den står tom länge finns risk för skador. Men här vill vi peka på människors egna ansvar för sin bostad och att fördelarna överväger nackdelarna.

I och med införandet av en sådan modell "inget avtal, ingen el" så kommer alla elhandelsbolag att konkurrera på samma villkor. Idag är marknaden hämmad där anvisningsleverantörer ges en möjlighet att få kunder utan vidare kostnad och ges möjlighet att sätta vilket pris som möjligt. De bolag som tar ut en hög avgift kan då rabattera andra kunder och ges då möjlighet att underprissätta och att klara av sin likviditet.

Gällande sårbara kunder så låter det klokt att ha en sistahandsleverantör som kan erbjuda en elleverans till dem. Idag finns det många aktörer som kan hantera dessa kunder med konkurrenskraftiga priser. Skellefteå Kraft tog redan 2014 bort anvisningsavtalen därför att vi ansåg dem orimliga och har sedan dess haft samma prissättning på aktiva och passiva kunder. Detta har fungerat väl. Vi har kunnat göra detta utan att riskera likviditeten i elhandelsaffären. Vi anser inte det rimligt att elbolag ska få tjäna extra pengar på de många gånger svagaste konsumenterna. Vi tillstyrker utredarens förslag.

Kapitel 9

Skellefteå Kraft anser att det finns positiva aspekter i att ha ett centralt dataregister. För att enklare kunna erbjuda bra kundlösningar mot slutkund är det av stor vikt att all relevant data är publik och att den uppdateras i realtid. Det som utredningen behöver utreda är dock hur gör vi detta på ett så kostnadseffektivt (smidigt och enkelt) sätt som möjligt samt på ett så säkert sätt (dataintrång, GDPR, att inte data används på ett felaktigt sätt) som möjligt.

Vi tror att ett centralt dataregister som är öppet för alla aktörer inom elbranschen kommer också att driva på produktutvecklingen och att alla aktörer får tillgång till samma information som alla aktörer, dvs en ökning av transparens på elmarknaden. Det vore en fördel om ett centralt dataregister även kan göras tillgängligt för aktörerna i fullmaktsprocesser och leverantörsbytesprocesser. Registret bör utformas så det möter internationella regler och krav.

Kapitel 11

Skellefteå Kraft tillstyrker utredarens förslag om att Ei bör få i uppdrag att utreda utformningen av en lagreglering av ansvar för att åtgärda bristande kapacitet i överliggande nät. Vi understryker behovet av att det sker skyndsamt.

Rörande utredarens förslag om att Ei bör få ge föreskrifter om skyldighet för systemansvariga att lämna uppgift till Ei om avgifter och övriga villkor för transport av el för ökad transparens har vi svårt att se behovet av detta. Redan idag sker omfattande rapportering till myndigheten, dessa uppgifter bör ge tillräcklig transparens. Vi ser en risk för överadministration och dubbelarbete.

Joachim Nordin

Koncernchef Skellefteå Kraft